

Budżet na finansowanie inicjatywy lokalnej

Jedną z głównych barier rozwoju inicjatywy lokalnej może być kwestia finansowania przedsięwzięć zgłaszanych przez mieszkańców. Obecna sytuacja finansów publicznych nie skłania samorządów do zaciągania nowych zobowiązań i wydzielania środków na nowe zadania.

Czy takie podejście jest słuszne i zasadne przy realizacji zadań w trybie IL ?

Inicjatywa lokalna zgodnie z ustawą to forma realizacji zadań publicznych jednostki samorządu terytorialnego z udziałem mieszkańców jako współrealizatorów. Zadania publiczne wskazane w art. 19b ust.1 są zadaniami, które samorząd danego szczebla realizuje lub realizować powinien. Oznacza to, że środki na realizację danego zadania są lub powinny być w budżecie jednostki samorządu terytorialnego. Obecnie praktyka realizacji IL wskazuje na dwa podejścia samorządów do finansowania IL.

- 1) Pierwsze podejście to wydzielenie puli środków z budżetu samorządu i dedykowanie ich na współfinansowanie zadań w ramach IL.
- 2) Drugie podejście to włączenie przedsięwzięć związanych z realizacją IL w budżet i zadania komórek i jednostek organizacyjnych samorządu jako formy realizacji zadania publicznego prowadzonego przez samorząd.

Realizacja pierwszego podejścia przyjmuje najczęściej formę wydzielenia środków na IL i utworzenie rezerwy celowej w budżecie samorządu. Środki te rozwiązywane są przez organ wykonawczy każdorazowo na wniosek właściwej komórki/jednostki organizacyjnej, która zdecyduje się na współrealizację zadania w ramach IL. Rezerwa celowa jako źródło finansowania wkładu własnego samorządu do zadania publicznego realizowanego w ramach IL zapewnia elastyczność samorządu przy finansowaniu przedsięwzięć zgłaszanych przez mieszkańców przez cały rok. Należy pamiętać, że IL realizowana jest na wniosek mieszkańców zgłaszany w trybie Kodeksu postępowania administracyjnego. Co oznacza, że mieszkańcy mogą w każdej chwili zgłosić wniosek. Rezerwa celowa zapewnia więc elastyczność samorządu i jego otwartość na pomysły. Otwartość taka jest konieczna, jeżeli chcemy wykorzystać aktywność mieszkańców przy realizacji zadań, które są zadaniami samorządu. Należy pamiętać, że zaangażowanie mieszkańców to nie tylko ich aktywność społeczna ale również możliwość dołożenia się do realizacji zadania publicznego poprzez pokrycie części jego kosztów.

Słabością takiego rozwiązania jest konieczność wydzielenia z budżetu oddzielnej puli środków. Dla wielu samorządów borykających się z problemami finansowymi może to być znaczące ograniczenie. Dodatkowo stworzenie oddzielnej puli na realizację IL rodzi niebezpieczeństwo, że w przypadku niezabezpieczenia środków w roku kolejnym IL nie będzie wdrażana. Już dzisiaj wiele samorządów jako główną przyczynę nie realizowania współpracy z mieszkańcami w tym trybie wskazuje brak środków jako główną przyczynę.

Należy pamiętać, że IL nie jest nowym zadaniem samorządu, jest to inna forma realizacji zadań już dzisiaj podejmowanych. Dlatego podejście drugie do budżetu finansującego IL jako forma realizacji zadań komórek i jednostek organizacyjnych samorządu wydaje się bardziej stabilne.

Realizacja tego podejścia wymaga jednak odpowiedniego przygotowania się samorządu do wdrażania przedsięwzięć wspólnie z mieszkańcami. Budżet samorządu i jego komórek/jednostek organizacyjnych planowany jest w roku poprzedzającym rok realizacji. Dlatego włączenie IL jako narzędzia realizacji zadania publicznego wymaga odpowiedniego przygotowania. Obecna praktyka samorządów wskazuje na dwa najpopularniejsze sposoby zabezpieczenia środków. Pierwszy łączy się z podejściem do IL jako narzędzia aktywizowania mieszkańców do wspólnego realizowania zadań publicznych. Najczęściej spotykaną formą wdrażania tego podejścia jest zapraszanie grup mieszkańców do zgłaszania swoich pomysłów na realizację IL w okresie planowania budżetu na rok kolejny. Przyjmując, że założenia do budżetów jednostki organizacyjne przygotowują w okresie sierpień –wrzesień, wydaje się, że najbardziej celowym byłoby zachęcanie mieszkańców do zgłaszania wniosków w okresie poprzedzającym ten czas (czerwiec-lipiec). Przyjęcie i rozstrzygnięcie wniosków oraz wpisanie IL do budżetu właściwej komórki/jednostki organizacyjnej zapewnia możliwość finansowania zadania w roku kolejnym. Rozwiązanie takie wydaje się sensowne przy realizacji inicjatyw, które miałyby charakter np. inwestycyjny lub związany z jakimś stałym wydarzeniem np. współorganizacja z mieszkańcami jakiegoś wydarzenia kulturalnego, sportowego. Tutaj mamy z góry zaplanowane przedsięwzięcie i łatwo utrzymać aktywność mieszkańców. To właśnie aktywność mieszkańców i chęć podjęcia działania tu i teraz jest często przyczyną niepowodzeń IL. Mieszkańcy mają problem ze zrozumieniem procedur samorządu, i chcąc poświęcić swój czas oczekują, że samorząd szybko przejdzie do fazy realizacji pomysłów. Nie jest to często możliwe, wydatkowanie środków wymaga stosowania odpowiednich przepisów, w tym szczególnie prawa zamówień publicznych. Dlatego przy prowadzeniu działań informacyjno-promocyjnych ten aspekt edukacji mieszkańców jest konieczny. W proponowanym rozwiązaniu planowanie wydatków związanych ze współpracą przy realizacji IL wymaga przed podpisaniem umowy z mieszkańcami przedstawienia całej procedury realizacji zadania i czasu koniecznego do jej wdrożenia. Jest to główna słabość tego podejścia, dlatego warto je stosować tylko do przedsięwzięć, które w świadomości mieszkańców są również postrzegane jako długofalowe np. inwestycje w tworzenia drogi lokalnej czy remontu świetlicy lokalnej lub też przedsięwzięcia, które ma ściśle określony termin w roku kolejnym.

Drugie rozwiązanie w zakresie współfinansowania IL z budżetu komórek/jednostek organizacyjnych to założenie w budżecie tych jednostek, że niektóre zadania będą mogły być realizowane wspólnie z mieszkańcami, w tym mogą być przez nich współfinansowane. Należy pamiętać, że mieszkańcy w ramach IL mają obowiązek wniesienie wkładu własnego w postaci pracy społecznej, wkładu finansowego lub rzeczowego. Każdy z tych wkładów ma określona wartość i obniża koszt realizacji zadania publicznego. Posiadanie w ramach

jednostki organizacyjnej zadań, które z góry wiemy, że mogą być realizowane z mieszkańcami daje możliwość elastycznego podejścia do wniosków składanych przez mieszkańców. Schemat realizacji jest podobny jak to ma miejsce przy rezerwie celowej, z tym że w tym przypadku środki są już w budżecie komórki/jednostki organizacyjnej. Podejście takie skierowane jest głównie do tych komórek/jednostek, które ze względu na swoje zadania zakładają ścisłą współpracę z mieszkańcami np. dom kultury, biblioteka, szkoła czy jednostki pomocnicze samorządu (osiedla, dzielnice, sołectwa).

Analizując możliwości finansowania IL należy podkreślić raz jeszcze dwie kwestie. Pierwsza zadania w ramach IL nie są nowymi zadaniami, są tylko inną formą realizacji zadań już podejmowanych. Po drugie IL to nie są dodatkowe wydatki z budżetu samorządu, jest to inny sposób wydatkowania środków na zadania własne. IL dla samorządów może być szansą na zwiększenie aktywności obywateli w rozwiązywaniu problemów lokalnych, które mogą przynieść korzyści szczególnie społeczne (większa odpowiedzialność za swoje otoczenie) jak i finansowe. IL w zakresie finansów może być również dla samorządów narzędziem efektywnego kierowania wsparcia w miejsca gdzie jest ono najbardziej potrzebne.

Opracował: Łukasz Waszak, Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS